

YENİ TRT YASASI

Yazan : Aysel AZİZ
S.B.F. Basın ve Yayın
Yüksek Okulu Asistanı

GİRİŞ

Uzun süre üzerinde tartışma yapılan, siyasi partilerce seçim platformlarına alınan ve hatta 12 Mart 1971 yılı öncesi bir kısım Üniversite olaylarının nedeni olarak gösterilen TRT'nin 359 sayılı ilk Yasası, 12 Mart 1971 tarihinden sonra kurulan birinci Erim Hükümeti devrinde gerekli değişiklikler yapılarak 29.2.1972 tarihinde 1568 sayılı Yasa olarak çıkarıldı.¹ Gerek yasa değişikliğinin çok önceden, çeşitli yollardan ele alınması, gerek yasa değişikliği sırasında üzerinde uzun süren tartışmaların yapılması ve gerekse kitle haberleşme araçlarından en önemli, en etken iki aracın yönetimi ile ilgili olmasından ötürü, yeni TRT Yasasının eskisinden ne gibi farkları olduğunu, eski yasada üzerinde titizlikle durulan «tarafsızlık» ilkesini koruyup korumadığı konusunda bir sonuca varmak için, yeni yasa ile eskisinin bir karşılaştırılmasını yapmada yarar görmekteyiz.

I. ANAYASA'DA TRT İLE İLGİLİ MADDELERDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER²:

359 sayılı eski TRT Yasasının değiştirilmiş şekli olan 1568 sayılı yeni TRT Yasasına geçmeden önce, bu değişikliğin dayandığı Anayasa'nın bu konu ile ilgili bazı maddelerinde yapılan değişiklikten söz etmek gerekir. Kuşku yokki, yeni TRT Yasasının çıkarıl-

(1) Yasa 8 Mart 1972 tarih ve 14122 sayılı resmî gazete ile yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

(2) 20.9. 1971 tarih ve 1488 sayılı Yasa ile yapılan Anayasa değişikliği, 22.9.1971 tarih ve 13966 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

ması, ancak Anayasa'nın bu konu ile ilgili maddelerinde yapılan değişiklikten sonra mümkün olmuştur.

1971 yılı sonbaharında Anayasa'nın çeşitli maddelerinde yapılan değişikliklerden 26. ve 121. maddelerinde yapılan değişiklikler, doğrudan yeni TRT Yasasının dayanağı olmaktadır. Anayasa'nın «Temel Hak ve Ödevler» kısmının 2. Bölümünde yer alan «Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı»nı düzenleyen 26. maddeye şu ekleme yapılmıştır :

«.....Kanun, **Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü'nün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâyık ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak** halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.»

26. maddeye yapılan bu ekleme ile, bu haktan ne gibi durumlarda yararlanılamayacağı daha ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. TRT Yasasının asıl değiştirilme dayanağı olmamakla birlikte, basın dışı haberleşme kaynaklarından en önemlileri olarak bilinen radyo ve televizyonun, ne gibi durumlarda Kamu hizmetine sunulmasına sınır getirileceğini açıklığa kavuşturması yönünden önemlidir.

359 sayılı TRT Yasasında yapılan değişikliklerin asıl dayanağı olan Anayasa değişikliği ise, radyo ve televizyon yayınlarının nasıl düzenleneceğini, hangi kurallara göre yapılacağını belirten 121. maddesidir. 1961 Anayasa'sının İdare Bölümünün 4. kısmında «**Özerk Kuruluşlar**» başlığı altında düzenlenen maddenin b şikkını meydana getiren «**Radyo ve televizyon İdaresi ve Haber Ajansları**» kısmı, radyo ve televizyonun nasıl düzenleneceğini yeniden daha ayrıntılı olarak ele almaktadır. 1488 sayılı, Anayasa değişikliğini öngören Yasa ile yapılan bu değişikliğe göre, radyo ve televizyon yönetimi eskisi gibi «Özerk» olmamakda «tarafsız» olarak alınmaktadır. TRT Yasasının değiştirilme kaynağı olan Anayasa'nın bu yeni değişikliğini görmeden önce, eski 121. maddeyi hatırlamakta yarar vardır :

«Madde 121. Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir.

Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcı görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır...»

Radyo ve televizyon yönetimleri ile ilgili 121. maddenin yeni şekli ise, şöyledir :

«Madde 121 — Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetimde ve yönetim organlarının kuruluşunda tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler koyamaz.

Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

Haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve eğitime yardımcı görevinin yerine getirilmesinde Devletin ülkesi ve milletiyle bütününün, insan haklarına dayanan milli güvenliğinin ve genel ahlakın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları ile organların seçimi, yetki, görev ve sorumlulukları kanunla düzenlenir.»

Maddenin değişimi ile ilgili olarak ilk goze çarpan bölüm başlıklarındaki «ÖZERK» sözcüğünün yerini «Ozerk Üniversite, tarafsız radyo-televizyon haber Ajansları» ile «TARAFSIZ»lığın almasıdır.

Maddenin kapsamında da bu başlık değişikliğine uygun olarak, tarafsızlığın nasıl olacağı, buna dayanılarak çıkarılacak yeni yasanın ne gibi esaslara dayanması gerektiği belirtilmektedir. Madde de yapılan değişikliğe göre radyo ve televizyon istasyonlarının yönetimi bundan böyle eskiden olduğu gibi «özerk kamu kuruluşları»

olarak değil, «tarafsız bir kamu tüzel kişiliği» şeklinde yapılacaktır. Maddede yeni gibi gözüken «Tarafsız Yayın» gerçekte, 121.

maddenin eski şeklinde de «radyo ve televizyon yayınlamının tarafsızlık ilkesine göre yapılacağı» şeklinde yer almaktadı. Bundan

oturu, tarafsız bir kamu tüzel kişiliğinin ancak tarafsız yayın yapabileceği doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Bir başka deyişle,

eski maddede ancak öngörülmemiş kuruluşun tarafsız bir yönetim

olacağı, kelime üzerinde yapılacak bir yorumla, kapalı olarak var sayılabilir. Madde üzerinde yapılan en önemli değişiklik «tarafsız»

sözcüğünün yer alması değil «Ozerk» sözcüğünün kaldırılması olmuştur. Eski şekli ile hem tarafsız hem de özerk olarak yayınların

yapılması öngörülmüşken, yeni değişiklikle yalnızca tarafsız olması kabul edilmiştir. Eski deyimle bu kuruluşların yönetimlerinin

«muhtar» olması kaldırılmakta, bu konuda «tarafsızlık» yeterli görülmektedir.

III. 1568 SAYILI YASA İLE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER :³

Anayasa'nın 121.maddesinde yapılan değişikliğe dayanılarak çıkarılan 1568 sayılı yeni TRT yasası, ilk bakışta yeni bir yasa olarak görülmesine rağmen, 359 sayılı eski TRT yasasının bazı maddelerinde yapılan değişikliklerden meydana gelmiştir. Özet olarak söylemek gerekirse, 50 maddeden oluşan 359 sayılı yasanın 19 maddesi değiştirilmiş, 4 ek ve 5 ek geçici madde eklenmiştir. Değiştirilen 19 madde (1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 18, 24, 25, 27, 28, 31, 33, 34, 46, 47 maddeler) ise tüm yeni kurallar getirmemiş, bazı maddeler yeniden, daha sistemli olarak düzenlenmiştir. Yapılan değişiklikler genel olarak, 359 sayılı yasayı kapsam bakımından ayrıntılı, dil bakımından da dengeli, tutarlı bir duruma sokmuştur. Bütün yönünden ise 359 sayılı yasadaki herhangi bir değişiklik yapılmamış, ek ve ek geçici maddeler dışında, 6 bölüm 50 madde olarak aynen alınmıştır.

(3) 1568 sayılı Yasanın ortaya çıkışı diğer yasaların çıkışında olduğu gibi bir yöntem izlenmiştir. Önce TRT Kurumu yetkilileri (üç kişilik bir ekip) ilk tasarıyı hazırlayıp Hükümete vermişler. Hükümet bu tasarı üzerinde değişiklik yaptıktan sonra, hazırladığı tasarıyı 16.10.1971 tarihinde «Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Terkik Dairesi 71-70/12724 sayılı» ve Başbakan Prof. Dr. Nihat Erim'in imzasıyla Millet Meclisi Başkanlığına sunmuştur. Millet Meclisinde tasarı üzerinde gerekli incelemeleri yapmak üzere 58 No.lu Geçici Komisyon Kurulmuş, İçişleri, Ulaştırma, Milli Eğitim, Dışişleri, Sanayi ve Ticaret, Maliye, Anayasa ve Plan Komisyonlarından seçilen 3'er üye katılmıştır. Komisyon bu konudaki çalışmalarını tamamlayarak 2.12.1971 tarih ve Millet Meclisi 58. nolu (TRT) Geçici Komisyonu esas No I/577, karar no: 2 sayılı ile Millet Meclisi Genel Başkanlığına vermiştir. Tasarı, Millet Meclisinin 21.1.1972 tarihindeki 31. Bileşimindeki uzun tartışmalardan sonra kabul edilerek, Cumhuriyet Senatosuna gönderilmiştir. Cumhuriyet Senatosunda ise İçişleri, Bayındırlık, Ulaştırma ve İmar ve İskân, Milli Eğitim, Dışişleri, Turizm ve Tanıtma, Millî ve İktisadî İşler, Anayasa ve Adalet, Bütçe ve Plan Komisyonlarında seçilen 3'er üye ile bir alt komisyonu kurularak, Millet Meclisinden gelen tasarı bu komisyona inceletirilmiştir. Komisyon raporu 24.1.1972 tarihinde «Millet Meclisi Genel Sekreterliği Kanunlar Müdürlüğü, 4547 sayılı» ile Cumhuriyet Senatosuna sunmuş, Tasarı, Cumhuriyet Senatosunda 18.2.1972 tarihinde No. 1652, Karar No: 12 «Geçici Komisyon Raporu» adı ile Yüksek Başkanlığa sunulmuştur. Cumhuriyet Senatosunda yapılan görüşmelerden sonra da yasalaşmıştır.

İlk tasarı metni ile yasa arasında bir çok değişiklikler yeniden düzenlemeler yapılmıştır. TRT'ce hazırlanan ön tasarı Hükümet tarafından değiştirilmiş, Hükümet tasarı, T.B.M.M. de yapılan görüşme ve incelemelerde de değişikliğe uğramıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi, TRT Yasa değişikliği, Anayasa'nın özellikle 121. maddesinde yapılan değişiklikten sonra zorunlu görülerek yapılmıştır. Yeni yasa tasarısını hazırlayan hükümet, yasa değişikliği ile ilgili olarak şu gerekçeyi göstermiştir: «Yeni 121. madde, Kamu Tüzel Kişiliği halinde kurduğu TRT Kurumunun idaresini bir temel ilkeye dayandırmış bulunmaktadır. Bu temel ilke, tarafsızlıktır. Tarafsızlık ilkesi, 121. maddeye göre;

- a) Yönetimde,
b) Denetimde ve
c) Yönetim organlarının kuruluşunda dikkate alınacaktır.
- «Gene Anayasa'ya göre, «tarafsızlık» — Her türlü radyo ve televizyon yayınlarında da göz önünde bulundurulacak bir ilkedir. «121. madde, ayrıca Kurum yayınlarında uyulması gereken temel ilkeleri de belli etmiştir.

- «Böylece, haber ve programların
- a) Seçilmesi,
b) İşlenmesi,
c) Sunulması,
d) Kültür ve eğitime yardımcı görevinin yerine getirilmesi, Devletin ülkesi ve Ulusunun bölünmez bütünlüğünün, İnsan Haklarına dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal cumhuriyetin, millî güvenliğinin ve genel ahlâkın gereklerine uyulması, Radyo ve televizyon yayınlarının genel ilkesi olmuştur.

Anayasa'nın bu hükmü karşısında TRT Kurumunu yönetiminde tarafsız kılmak, denetiminde bu güne değin karşılaşılan güçlükleri gidermek, yayınlarının genel yönünü tesbit etmek için 359 sayılı Kanunun bazı maddelerinin Anayasa'nın genel ilkeleri yönünden değiştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.»⁴

Bu gerekçe ile ele alınarak bazı maddelerinde değişiklik yapılan 359 sayılı TRT yasasının bu yeni düzenlemesini madde madde incelemekte yarar vardır. Yapılan değişiklikler incelenirken, daha geniş bir fikir vermesi bakımından gerektiğinde, önemli farklar

(4) Başbakan Prof. Dr. Nihat Erim'in 16.10.1971 tarih ve T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kanunlar Tetkik Dairesi: 70-71/12724 sayılı ile Millet Meclisi Başkanlığına gönderdiği «24.12.1963 tarih ve 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve Kanuna ek. ve geçici maddeler ilavesi hakkında kanun tasarısı.»

olduğu durumlarda, TRT, Hükümet, 58 sayılı Geçici Komisyon ve Millet Meclislerindeki farklı düzenlemelere yer verilecektir.

A. Kuruluş-Görev ve Yetkiler :

1. **Kuruluş.** 359 sayılı Yasada yapılan en önemli değişiklik, Anayasanın değiştirilen 121. maddesine dayanılarak yapılan I. madde değişikliğidir.

«Madde I. TRT Kurumu adı ile tarafsız bir kamu tüzel kişisi kurulmuştur...» I. maddenin I. paragrafını meydana getiren bu kural, 121. maddede yapılan değişikliğe uygun olarak konulmuş olup, eski I. madde yer alan «Özerk bir kamu iktisadî teşebbüsü» sözleri kaldırılmıştır. Bu değişikliğe göre, Anayasanın da ruhuna uygun olarak, «özerklik» ve «İktisadî» sözleri kaldırılmakta, yerine, yine Anayasa'nın 121. maddesine uygun olarak «tarafsızlık» getirilmektedir.

2. **Görevler :** TRT'nin görevleri konusunda 1568 sayılı Yasada daha ayrıntılara inilmiş ve 359 sayılı yasada ayrı bir madde olarak görülmeyen «Yayın Esasları», yeni şeklinde 2. maddenin bir bölümünü meydana getirmiştir. Maddeyi aynen alarak, getirilen yeni esasları görmekte yarar vardır :

«Görev ve Yayın Esasları :

Görev :

Madde 2 — Radyo-Televizyon Kurumunun görevleri şunlardır :

a) Radyo ve televizyon postaları ile yurt içine ve yurt dışına radyo ve televizyon yayınları yapmak,

b) Devlet adına yurdun çeşitli yerlerinde radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek ve bunları genişletmek ve geliştirmek,

c) Bu amaçla, gerektiğinde, kendi tesislerinde kullanılacak alet ve cihazlar ile ilgili araştırmalar yapmak ve yaptırmak, bunları kısmen veya tamamen imal etmek ve bunun için gerekli tesisleri kurmak,

d) Bu kanunda gösterilen esaslar içerisinde, Milletlerarası Radyo-televizyon kuruluşları ve yabancı Radyo-Televizyon kurumları ile ilişkileri düzenlemek,

e) Yayınların, kolayca anlaşılabilir bir dille yapılmasını sağlayıcı tedbirler almak.»

Madde incelenecek olursa, herşeyden önce şunu belirtmek gerekirken maddenin (a) şıkkı düz bir içerikle TRT'nin görevinin ne olduğunu belirtmektedir: «...radyo ve televizyon yayınları yapmak...». (b) şıkkında getirilen yenilik ise, bu işlerin «Devlet adına» yapılacağına belirtilmesidir. (c) şıkkı eski yasadaki değişikliğe uğramış şekli ile (b) şıkkıdır. (d) şıkkı ise eski yasada (c) şıkkı olarak, aynen alınmıştır. Maddenin son şıkkı olan (e) şıkkı ise, maddeye yeni konulmuş olup, TRT'nin «dil» konusunda görevini belirtmektedir. Genel olarak söylemek gerekirse, bu madde ile yapılan değişiklik daha sistemli daha ayrıntılı bir düzenlemedir.⁵

2. maddenin 2. kısmını oluşturan «Yayın Esasları» ise, ilk bakışta yeni eklenmiş bir husus gibi gözükmekte ise de, incelendiğinde 359 sayılı Yasanın «Yönetim Kurulunun Görevleri» başlıklı 5. maddesi ile bu yasaya dayanılarak saptanan «Genel Yayın İlkeleri»nde yer alan hususların birleştirilmesinden meydana geldiği görülmür. Daha önceki yasanın değişik maddesinde ve ayrı bir belgede yer alan hususlar, daha sistemli bir biçime sokularak «Yayın Esasları» adı altında öngörülmüştür. Yapılan bu yeniden düzenlemenin, Yeni Yasanın uygulama yönünden kolaylık göstereceği, yorum farklılığına yer vermeyeceği açıktır. Maddenin içeriği incelendiğinde, daha öncede belirtildiği gibi, yeni bir unsura pek rastlanmamaktadır. Hatta, yeni bir ekleme olarak kabul edilebilecek gibi gözüken «...Anayasaya aykırı olmayan karşıt görüşleri içine alacak...» biçimde yorum ve açık oturumların düzenlenmesi hususu da yine 359 sayılı yasanın 5. maddesinin b şıkkında «...Programların, Anayasa'nın dayandığı temel görüş ve ilkelerle Cumhuriyetin niteliklerini benimsetici bir tutumla hazırlamasını...» öngörmekte idi. Yapılan değişiklik, düz ve ayrıntılı bir anlatımla verilmesidir.⁶

(5) TRT ve Hükümet Tasarılarında bu görevler (a) (b) (c) olarak yer almakta idi. 58. no.lu Geçici Komisyon buna (d) bendini eklemiştir.

(6) Madde TRT ve Hükümet tasarılarındaki gibi aynen alınmamış, 58 no.lu geçici Komisyon daha ayrıntılı olarak yeniden düzenlemiş, redaksiyon yapmıştır. Maddenin gerekçesini Geçici Komisyon şöyle belirtmektedir: «... Devlet elindeki tek kitle haberleşme aracı olan TRT'nin Anayasa'da öngörülen tarafsızlık statüsü içinde, ancak Anayasa'nın meşru sınırları çerçevesinde kalan görüş ve düşüncelere karşı tarafsız olabileceği noktasından hareketle bütün faaliyetlerinde ve yayınlarında TRT'nin Anayasa'nın özüne ve sözüne tamamiyle bağlı kalması gereğini tescil etmiştir».

B. Kurumun Organları :

359 sayılı yasada bir başlık altında toplanmayan kurum organları 1568 sayılı yasanın 3. maddesinde toplanmıştır. Bu organlar :

Yönetim Kurulu, Genel Müdür, Koordinasyon Kurulu, TRT Seçim Kurulu, Genel Danışma Kurulu, Siyasî Yayınlar Hakem Kurulu'dur. Bu organlardan Koordinasyon ve TRT Seçim Kurulu 359 sayılı yasada öngörülmemiş olup, Genel Danışma Kurulu ise «Danışma Kurulu» olarak yer almakta idi.⁷

Maddede yapılan en önemli değişiklik bu organların bir maddede içerisinde toplanması değil, 359 sayılı Yasada öngörülen «...en yüksek karar ve yönetim organı, Yönetim Kuruludur.» sözünün kaldırılmasıdır. Bu değişikliğe bağlı olarak, daha doğrusu doğal bir sonucu olarak, **Kurumun Yönetim Kurulunun aldığı kararlar çevresinde ve onun gözetimi altında, Genel müdür tarafından yönetileceği** hususu da kaldırılmıştır.

1. Yönetim Kurulu : Yeni Yasada, Yönetim Kurulunun gerek oluşması, gerek görevleri ve gerekse toplantıları ile ilgili maddelerde önemli değişiklikler yapılmıştır.

a) Kuruluş : Yönetim Kurulunun kuruluşu ile ilgili olarak yapılan en önemli değişiklik, üye sayısının 9 dan II e çıkarılması olmuştur. Yönetim Kurulu üyelerinin temsil edecekleri kurumlar bakımından da eskiye göre, önemli değişiklikler yapılmıştır. Yönetim Kurulunun üyeleri şu kurumları temsil edeceklerdir :

- i) Genel Müdür,
- ii) Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile atanacak üç üye,
- iii) Üniversitelerin hukuk, ekonomi ve siyasal bilim kolundan bir, elektronik veya elektrik kolundan bir, Türk Dili ve edebiyat dallarından seçilecek bir olmak üzere toplam 3 temsilci,
- iv) Tiyatro ve Opera çevresinden seçilecek bir kişi,
- v) Ankara ve İstanbul Türk Müziği ile ilgili kurumların bir temsilcisi,

(7) Yönetim Kurulunun oluşması, Hükümet tasarısında «I Yönetim Organları, II Seçim Organları ve Danışma Kurulları» adı ile ikiye ayrılmakta ve ikinci kısımda yer alan Danışma Kurulları da «Özel ve Geçici Danışma Kurulları» olarak ikiye ayrılmakta idi. 58 no.lu Geçici Komisyon bunu değiştirmiştir.

vi) Basın, İşçi ve işveren konfederasyonlarının temsilcisi olarak iki kişi.

Yönetim Kurulunun gerek üye sayısının saptanmasında ve gerekse bu üyelerin hangi kurumları temsilen gelecekleri hususları tasarının görüşülmesi sırasında, üzerinde belkide en çok durulan ve tartışılan konulardan biri olmuştur.⁸ Yönetim Kurulunun oluşumunda göze çarpan önemli değişikliklerden biri, TRT Kurumu temsilcisi olarak 359 sayılı yasada görülen iki temsilcinin kaldırılması ve kurumun, Yönetim Kurulunda Genel Müdür tarafından temsil edilmesidir. Hükümet üyelerinin sayısında artma olmuş, eskiden iki olan hükümet temsilcisi, yeni madde de üç çıkarılmış ve bu üyelerin hangi kurumların temsilcileri olarak geleceği hususu belirtilmemiştir. Eski yasada hükümet temsilcileri genellikle Milli Eğitim ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığın temsilcileri olmakta iken, yeni maddede böyle bir hüküm getirilmemiştir. «Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile atanacak üç üye» nin bakanlıkları temsilen bakanlık memurlarından gelmesi gereği böylece ortadan kalkmakta, Hükümetin bakanlık içi veya dışında temsilci atayabileceği gerçeği ortaya çıkmış olmaktadır.⁹ Kurum Yönetim Kurulunda temsil edilecek Üniversiteler bakımından da değişiklik yapılmıştır. Daha sonraki yorumlarımızda gözönünde bulundurmak üzere, 4. maddenin Üniversite temsilcileri ile ilgili 3. bendini almakta yarar vardır :

«...Üniversitelerin akademik konularda karar vermeğe yetkili en yüksek organlarının seçtiği ikişer temsilci ile akademiler arası kurulun seçtiği iki temsilciden meydana gelen ve Başbakanın çağrısı üzerine Ankara'da toplanan Kurulca :

- a) Hukuk, Ekonomi veya siyasal bilim,
- b) Elektrik veya elektronik,
- c) Türk dili, edebiyatı ve tarihi dallarında görev yapan ögre-

(8) Üye sayısı gerek TRT ve gerekse Hükümet tasarılarında da onbir olarak önerilmekte idi. Ancak bu üyelerin hangi kurumları temsil edecekleri hususunda gerek TRT ve hükümet ve gerekse 58 no.lu Geçici Komisyonunda farklılık vardı.

(9) Bakanlar Kurulu ile atanacak üç üye ilgili Hükümet tasarısında, «Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile atanacak üç hükümet temsilcisi» denilmekte idi. 58 no.lu Geçici Komisyon ise, hükümet temsilcisi sözcüğünü kaldırılarak «...biri Türk Milli Eğitiminde üstün hizmet ve ihtisası ile tanınmış kimselerden olmak üzere, Bakanlar Kurulu Kararı ile atanacak üç üye» denilmekte idi. Ancak, Millet Meclisindeki görüşmelerden sonra bu husus da değiştirilerek bu günkü biçimini almıştır.

tim üyelerinden tesbit edilecek ikişer aday arasından TRT Seçim Kurulunca seçilecek birer üye,...» Maddede yapılan en önemli değişiklik, öğretim kurumlarının kapsamlarının genişletilerek, eskiden olduğu gibi yalnızca Üniversiteler olmayıp, kapsamına akademileri de almasıdır. Yeni düzenlemede, eskiden olduğu gibi ilgili üniversitelerden beşer kişilik seçici kurul meydana getirilmeyecek, bunun yerine ilgili çevrelerden bu arada akademilerden de ikişer aday gösterilecek ve seçim TRT Seçim Kurulunca yapılacaktır.¹⁰ Maddede dikkati çeken bir başka değişiklik de, «Ankara Üniversitesi Rektörünün Çağrısı» yerine «Başbakanın çağrısı»nın öngörülmesidir.

- (10) Hükümet tasarısında bu husus «...Üniversite kanununa tabi üniversitelerin...» şeklinde iken, 58 no.lu Geçici Komisyonda değiştirilmiş ve «...Üniversitelerin akademik konularında karar vermeye yetkili en yüksek kurulların...» hükmü konmuştur. Komisyon bu değişikliğin gerekçesini ise şöyle açıklamakta idi: «Üniversite Kanununa tabi de-yimi yüksek bilim kurumları arasında tercih anlamına geleceği düşünülerek kaldırılmıştır». Aynı husus Millet Meclisinde söz konusu edilmiş, maddenin bu bendi daha derli toplu kolay anlaşılır bir biçimde belirtilmiş, ancak bu kez «Akademilerin» de temsilci verebilecekleri hükmü konmuştur. Ayrıca Mecliste, daha önce Geçici Komisyonun biri hukuk, diğeri ekonomi ve siyasal bilim dallarında TRT Seçim Kurulunca biri hukuk, diğeri ekonomi ve siyasal bilim dallarında olmak üzere seçilecek **iki öğretim üyesi** önerisi bir öğretim üyesi olarak değiştirilmiştir.

Üniversite temsilcileri ile ilgili (c) bendinde yer alan «Türk dili edebiyatı ve tarihi dallarında...»n gelecek temsilci konusunda da gerek Hükümet ve gerekse 58 no.lu Geçici Komisyon ve gerekse Millet Meclisi tasarılarında değişiklikler yapılmıştır. Hükümet tasarısında bu konuda şöyle denilmekte idi: «...Türk edebiyatı ve basınında ve fikir ve ilim alanında yüksek hizmetleri görülmüş bir temsilci...» 58 no.lu Geçici Komisyon ise, bu öneriyi daha genişleterek, «...Edebiyat, Türk Tarihi, sosyoloji, psikoloji, felsefe veya basın-yayın dallarından herhangi birisinden eserleri görülenler arasından her üniversite için seçilmek üzere birer aday ile; Ankara, İstanbul ve İzmirde sarı basın kartı sahibi üyesi en çok olan gazeteciler dernekleri...»ni içine alan bir temsilci öngörülmekte idi. Gerek Hükümet ve gerekse 58 no.lu Geçici Komisyon önerilerinde maddenin altıncı bendinde belirtilen Basın temsilcisini kapsadığı görülmektedir. 58 no.lu Komisyon önerisinde üzerinde özellikle durulması gerekli husus, «...basın-yayın...» alanın da önerilmiş olmasıdır. Gerçekten böyle bir ayırımı yapılarak, özellikle böyle bir Kurum isminin belirtilmesinde, TRT Kurumunun her yönü ile ilgili öğretim yapan dolayısıyla, Kurumun işleyişinden, sorunlarından en çok bilgi olması beklenen bu tip kurumlardan yönetim kurullarına temsilci alınması yerinde bir değişiklik olacaktı. Benden bu şekilde çıkarılmamasını bir eksiklik olarak kabul etmek gerekir.

Sanat çevrelerini temsilen gelecek üyelerin sayısında ve seçiminde de değişiklik yapılmış, eski yasada gerek tiyatro ve opera gerekse müzik çevrelerini temsilen bir üyenin gelmesi yeterli görülmüş iken, yeni düzenlemede, bu iki dal temsilcisi ayrılmış ve her dalı temsilen bir üyenin gelmesi öngörülmüştür. Üyelerin seçiminde de yeni getirilen esaslara uygun olarak 4. maddenin 4. ve 5. bendlerinde belirtilen kurumlar, Başbakanın çağrısı üzerine toplanarak kendi aralarında seçecekleri iki adayı TRT Seçim Kuruluna bildirecekler ve son seçim bu kurul tarafından yapılacaktır.¹¹

Yeni yönetim kurulunun üyeleri arasında, eski maddede olmayan temsilci, basın, işçiyi ve işvereni temsilen gelen iki temsilcidir. Oldukça geniş bir seçici kurul tarafından seçilecek bu temsilcilerin yeni yönetim kurulunun oluşumunda yer alması bu konuda yapılan yeniliklerden biridir.¹²

Yönetim Kurulunun üyeleri ile ilgili olarak yapılan değişiklikler hakkında konuşmak gerekirse, özellikle, kurum temsilcisi olarak kimsenin alınmamasını yerinde bir değişiklik olarak kabul etmek gerekir.¹³ Şimdiye dek yapılan 359 sayılı yasa uygulamasında, Kurumdan gelen temsilcilerin, gerek seçilmeleri, gerek Yönetim Kurulundaki çalışmalarını sırasında ve gerekse süreleri sona erdikten sonra eski göreve dönme yada dönmeme durumları ile ilgili olarak çeşitli sorunlar ortaya çıkmakta idi. Geçen uygulamadan, kurum içi grupların doğmasına da yol açan bu durumun ortadan kaldırılması, Yönetim Kurulunun üyeleri yönünden yapılan olumlu bir değişiklik olarak almak gerekir.

(11) Hükümet tasarısında daha genel olarak, «...Güzel sanatlar alanında yüksek hizmet ve eserleri görülmüş bir temsilci...» olarak yer almış iken, 58. no.lu Geçici Komisyon bunu isim olarak belirterek daha daraltmış, Millet Meclisinde ise, iki ayrı temsilci öngörülerek ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.

(12) Basın ve işveren ve işçi temsilcileri, TRT, Hükümet ve 58 no.lu Geçici Komisyon tasarılarında yer almamış, dipnotu 10 da değinildiği gibi, Üniversite temsilcileri olarak önerilmiş, ancak, Millet Meclisi, Basın, İş ve İşveren Konfederasyonlarının temsilcisi olmak üzere iki ayrı üyeyi kabul etmiştir.

(13) Kurum temsilcilerinin Yönetim Kurulunda yer almaları Hükümet ve TRT tasarılarında üç üye (teknik, yayın ve idare) olarak önerilmiş ve ilk dört derecede çalışan Kurum personelinin kendi aralarında seçecekleri üyeler olarak belirtilmişken, 58 no.lu Geçici Komisyon tarafından bu sayı TRT Seçim Kurulu tarafından seçilmek kaydı ile bire indirilmiş, Millet Meclisinde ise Kurum temsilciliği tüm olarak kaldırılmıştır.

Universitelerden gelecek temsilcilerin, temsil edecekleri kurumlar yönünden yapılan değişiklik yanında ayrıca, bunların: «Başbakanın çağrısı üzerine toplanacak bir kurulca seçilmesi...» hususu, yürütmeye bağlılık yaratması bakımından, —eskiden rektörün çağrısı üzerine toplanıyordu— kuşku ile karşılanabilir. Ancak, bu değişikliğin, iyimser bir yorumla işlerin süruncemede kalmaması için Başbakanlığa verildiği ve böylece değişik üniversitelerden ve akademilerden gelecek temsilcilerin bir an önce toplanması gereği ile yapılmış olabileceği de gözönünde bulundurulabilir.

Daha önce değinildiği gibi, Hükümet temsilci sayısının üç çıkarılması, hükümetin TRT'yi kendi organı olarak kullanma eğilimini yaratabileceği kuşkusunu ilk anda yaratıyorsa da, gerek tüm üye sayısının onbire çıkarılması ve gerekse bu üyelerin Hükümetin bakanlıklardan atayacağı temsilcileri değil, istenilen bu konuda yararı görülecek kimselerin atanabileceği düşünülürse, yapılan bu değişikliğin fazla sakıncası görülmemektedir.

b) Görev Süresi : Yönetim Kurulunun görev süresi yeni yasa da 5 yıldan 3 yıla indirilmektedir. Bakanlar Kurulu kararname si ile atanacakların dışındaki üyelere tanınan bu görev süresindeki azalmayı olumlu olarak kabul etmek gerekir.

c) Kurul Başkanı : Kurul başkanının kim olacağı konusunda da eskiyeliğore değişiklik yapılmış, eskiden Kurul üyelerinin kendi aralarında seçecekleri bir kişinin olması öngörülmüş iken, yeni yasa da genel müdürün bu görevi yükleneceği açıkca belirtilmektedir. Kurumun sorunlarını bilen bir üyenin, Genel Müdürün başkanlığı alması Kurumun sorunlarının daha iyi anlatılıp, çözümlenmesini kolaylaştırması bakımından yerinde bir değişiklik olarak görülmektedir.

d) Yönetim Kurulu toplantıları : Yönetim Kurulu üyelerinin Kurul toplantılarına sürekli olarak katılmalarını sağlamak üzere de bazı değişiklikler yapılmıştır. Eski yasa da üyenin özürsüz olarak üst üste üç toplantıya katılmadığının Yönetim Kurulunca saptanması durumunda, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından o üyenin görevine son verileceği öngörülmüş iken; yeni yasa da bu hususdaki yetki, Yönetim Kurulundan; doğal olarak da Turizm ve Tanıtma Bakanlığundan alınarak, doğrudan TRT Seçim Kurulunun yetkisine verilmiştir. Yapılan bu değişiklik, bu kez yönetim kurulunun iyi bir biçimde, düzenli olarak işleteceği umudunu doğurmaktadır.¹⁴

(14) Daha önceki uygulamada, Kurul üyelerinin çeşitli nedenlerle toplantılara katılmadıkları, yada gereken zamanı vermedikleri görül-

e) **Siyasî Partilerle olan ilişkiler** : Yönetim Kurulu üyelerinin siyasî partilerle olan ilişkilerinde ise, ilk bakışta pek dikkati çekmeyen, önemli görülmeyen bir değişiklik yapılmıştır. Yönetim Kurulu ile ilgili 4. maddenin son bendinden bir önceki bendinde, «... Yönetim Kurulu üyeliğine seçilenlerin siyasî partilerle ilişkileri seçildikleri tarihten itibaren kesilir.» denilmektedir. Oysa, aynı hususta, eski yasada, «...Bu üyelerin siyasî parti mensubu olmamaları şarttır.» şeklinde kesin bir hüküm bulunmakta idi. Yapılan değişikliğe göre, Yönetim Kuruluna çeşitli kurum temsilcisi olarak herhangi bir siyasi partinin aktif üyesi olabilen kimsenin üye olarak seçilmesi uygun görülmekte, ancak, seçildikten sonra, bu üyenin partisi ile ilişkisinin kesilmesi gerekmektedir. Oysa eski yasada, seçilmeden önce üyenin siyasi parti ile ilişkisi olamaması gerekmekte idi. Yapılan bu değişikliğin, ileride sakınca yaratacağını, söz gelimi, siyasi partisinde uzun yıllar aktif olarak çalışmış bir üyenin, hukukî olarak da partisinden ayrılması ile, fikir olarak da partisinden ayrılması beklenemeyeceğinden, bu hususun tarafsızlık ilkesine gölge düşüreceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

f) **Yönetmelik çıkarılması** : Yeni 4. maddenin düzenlenmesinde söz edilmesi gereken son husus da, maddenin son bendini oluşturan, «Yönetim Kurulunun çalışma esasları bir Yönetmelikle düzenlenir.» eklemesidir.¹⁵ Eski Yönetim Kurullarının özellikle ilk yıllarında, böyle bir hükmün 359 sayılı yasada yer almamasından ötürü, toplantılarında bu konuda bir hayli zaman harcanmıştır.

g) **Yönetim Kurulunun Görevleri** : Gerek 359 ve gerekse 1568 sayılı Yasaların 5. maddelerini oluşturan «Yönetim Kurulunun Görevleri» konusu, Yönetim Kurulunun temel görevlerini, yasanın diğer maddelerinde yapılan değişikliklere uygunluğunu sağlaması bakımından yeniden düzenlenmiştir.¹⁶ Madde gerek biçim ve gerek-

müştür. Varlıklarının oluşturduğu bir kurulun kendi haklarında (aleyhlerinde) karar alıp, bunu Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bildirmelerini beklemek ve bu yolla bir yaptırıma girişmek çok fazla iyimser bu hüküm idi.

(15) Yönetim Kurulu çalışma esasları Yönetmeliği, Geçici Yönetim Kurulu sırasında çıkarılmıştır.

(16) Hükümet tasarısında maddenin baş kısmına, yürütme ile karar organı arasında çıkabilecek görev uyuşmazlıklarını ortadan kaldırmak üzere «Yönetim Kurulu Kurumun en yüksek karar organıdır» hükmü koymuştu. Bu husus 58 no.lu Geçici Komisyonda, Yönetim Kuruluna verilecek görevlerin uygulamada herhangi bir tartışmaya meydan vermeyecek açıklıkla belirtilmesi gerekçesi ile, «...Kurumun yüksek karar ve yönetim organı olan Yönetim Kurulu...» olarak kaleme alınmıştır.

se kapsam bakımından, denilebilir ki, tüm olarak değiştirilmiş; eski maddede biçim yönünden a dan g ye kadar sıralanan görevler, yeni şekilde paragraf olarak yer almıştır. Yapılan en önemli değişiklik. Kurumun görevleri olarak yeni 2. maddede yer alan hususların, Yönetim Kurulunun görevleri arasından çıkarılarak Yönetim Kurulunun soyut ilke ve esaslarla görevlendirilmesi yerine, somut, açıkca belirtilen işlerle görevlendirilmiş olmasıdır. 5. maddenin incecelenmesinde görüleceği gibi, Kurula verilen görevler; hukukî (yönetmelik tasarıları hakkında karar verme gibi), personel (genel müdür yardımcıları ile ilgili atamalar), malî (bütçe, kâr-zarar, alım, satım gibi), programlama (genel program tasarısını karara bağlamak), gerekli ilke ve dilekleri görüşüp karara bağlamak gibi genel başlıklar altında toplanabilir.

Yönetim Kuruluna verilen bir kısım görevler, TRT - Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ilişkisinde meydana gelen değişiklikten ötürü, bu Bakanlıktan alınan bir kısım görevlerdir. Diğer görevler ise, eskiden beri yapmakta olan görevlerin daha sistemli bir biçimde verilmesidir.

Yönetim Kurulunun görevleri konusunda yapılan değişiklik ile ilgili olarak söylemek gerekirse, eski yasada görev olarak kabul edilmesi zor olan bir takım ilke ve esasların kaldırılarak yerine, teknik olarak, Kurum yönetimi ile ilgili görevlerin verilmiş olmasının, Kurumun bundan sonraki çalışmalarında daha olumlu ve yararlı olacağı sonucuna varabiliriz. Özellikle personel ile ilgili ayrıntılı işlemlerin (terfi v.b.) Yönetim Kurulundan alınması, Kurulun işleyişini daha hızlandıracaktır .

h) Yönetim Kurulunun toplantıları : Yönetim Kurulunun toplantılarını düzenleyen 6. maddede yapılan değişiklik, Genel müdürün veya vekilinin Yönetim Kurulunun başkanı olduğu hükmünün getirilmesidir. Oysa, 359 sayılı yasanın 6. maddesinde özellikle Genel Müdürün, Yönetim Kurulunun başkanı olamayacağı belirtilmekte idi. Yapılan bu değişikliğin, geçen 7 yıllık uygulama devresinde, çeşitli sürtüşmelerin çözümlenmesi gerekçesi ile konulduğu, ayrıca bu hususu pekiştiren diğer madde değişiklikleri de görülmektedir. Yapılan bu değişikliği olumlu karşılamak gerekir. Çünkü, Kurumla hiç ilgili olmayan —ancak seçilme sonucu doğan bir ilgi var— çeşitli kurum üyelerinin 15 günde bir, birkaç saat bir araya gelerek Kurumun önemli sorunlarını, acele sorunlarını gerçekten kavrayıp, çözüm yolu bulması beklenemez. Durum böyle olunca, Kurumun gerçek temsilcisi olan Kurum genel müdürünün bu görevi yüklenmesi doğaldır.

2. Genel Müdür :

Kurumun organı olarak öngörülen genel müdürün niteliği ve atanması ile ilgili 9. maddede değişiklik yapılmıştır. 359 sayılı yasa da genel müdürün atanması «...Yönetim Kurulunun Turizm ve Tanıtma Bakanlığına inhası ve Bakanın teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu kararnamesi ile...» şeklinde olmasına karşılık, yeni şeklinde, «Bakanlar Kurulu kararnamesi ile atanır» denilmektedir. Yapılan değişikliğin önemli bir kısmı «Lafzî»dir.¹⁷ Ancak, genel müdür adayının seçiminin Yönetim kurulunca yapılmaması genel müdürü, Yönetim Kurulunun himayesinden çıkarmaktadır. Yapılan bu değişikliği bir bakıma doğal karşılamak gerekir. Çünkü, Yönetim Kurulunun başkanı olacak bir genel müdürün seçiminin o yönetim kurulunca yapılması çelişir bir durum yaratacaktı.

Genel Müdürün görevden uzaklaştırılmasında da, atanmasına uygun olarak değişiklik yapılmıştır. Genel müdürün görevden nasıl uzaklaştırılacağı, ayrıntılı bir biçimde şöyle düzenlenmiştir :

«...Milli güvenliğin, kamu düzeninin veya devletin dış güvenliğinin gerekli kıldığı veya devlet memuru olma niteliğini yitirdiği hallerde Genel Müdür, gerekçesi açıkca gösterilerek Bakanlar Kurulu kararnamesi ile görevinden alınır.

«TRT'nin Anayasa'nın ve bu kanunun öngördüğü esaslara aykırı yayın yaptığı ve tarafsızlık ilkesinden uzaklaştığı veya genel Müdürün görevi ile ilgili olarak ağır bir hizmet kusuru işlediği hallerde de, Başbakanın veya T.B.M.M. de grubu bulunan siyasî partilerden birinin yazılı olarak TRT Seçim Kuruluna başvurması ve bu Kurulun olumlu görüşünü bildirmesi üzerine, Genel Müdür, Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile görevinden alınır.»

Genel Müdürün görevinden alınmasında eski 9. maddeye göre önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerden en önemlisi denilebilirki, genel yönetim ilkelerine uygun olarak, görevden uzaklaştırmada, eski yasaya göre yetkili olan **Yönetim Kurulunun** bu yetkisinin alınarak, «Başbakan veya T.B.M.M. de grubu bulunan siyasî partilerden birinin yazılı olarak TRT seçim Kuruluna başvurması ve bu kurulun olumlu görüşünü bildirmesi üzerine...» yapılmasıdır. Yapılan bu değişikliğin, daha önceki uygulamada ortaya çıkan birçok aksaklıkları, örneğin Yönetim Kurulunun bu

(17) TRT Kurumunun 1968 mart ayında Başbakanlığa bağlanması sonrasın, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Genel müdürü seçimi olasılığı kalkmıştı.

yetkisinden ötürü, Genel Müdürün başında demoklesin kılıcı gibi durması, zaman zaman genel müdürden gelen yapıcı çalışmaların, sırf görüş farklılığından ötürü engellenmesi gibi durumlar ortadan kaldırılmış olmakta, bu hususda daha sonra değineceğimiz **TRT Seçim Kurulu** görevlendirilmektedir. TRT Seçim Kuruluna, Başbakan veya T.B.M.M. de siyasî Grubu bulunan siyasî partiler başvurabileceklerdir. Yapılan bu değişiklik gerekçesi, Hükümet tasarısında şöyle belirtilmiştir :

«Genel Yönetim ilkelerine uygun olarak Genel Müdürün atanması Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır. Atamada sağlanan sistem, genel müdürün görevden alınması bahis konusu olduğu zaman, tarafsız yayın yapmakla görevli olan Kurumun, Genel Müdürün, siyasi iktidarların eğilimlerine göre işlerinden uzaklaştırılmamalarını temin amacıyla değiştirilmiştir.»

Hükümet gerekçesi, ilk bakışta, genel müdürün görevden alınmasını isteyecek kurullar bakımından, «siyasî iktidarların eğilimlerine göre...» bir değiştirme olabileceği sanısını uyandırmaktadır. Çünkü, gerek başbakan ve gerekse partiler belirli bir siyasi eğilimin Meclisteki temsilcileridir. Bunların yapacakları bir başvurma, kuşkusuz bu siyasî eğilimi dile getirecektir. Özellikle, Meclisde «grubu olma» koşulu, grub kuramayan diğer siyasî partilerin bu hakdan yararlanmalarını önlemektedir. Ancak, başvurma TRT Seçim Kuruluna yapıldıktan sonra, bu kurulun şikayet konusu hususları olumlu olarak kabul etmesi sonucunda Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile genel müdürün görevden alınabilmesi, TRT Seçim Kurulunun tarafsız bir biçimde oluşturulması ve kararlarını bu tarafsızlık esasları içinde alabilmesi koşulu ile güvenilir bir işleyiş olarak görülebilir.

Genel Müdürün hangi durumlarda görevden alınabileceği hususları da, eski yasa hükümlerine göre daha genişletilmiştir. Yapılan önemli ekleme, «...devlet Memuru olma niteliğini yitirdiği halde...» hükmünün konmasıdır. Yapılan bu eklemenin, daha önceki uygulamadan doğan aksaklıktan ileri geldiği düşünülebilir.¹⁸

Genel müdür ile ilgili 9. madde de yapılan bir başka değişiklikle, eski maddede görevden uzaklaştırmada yer verilen hukuki usullere, yeni yasada yer verilmeyiştir.

(18) TRT tasarısında öngörülmemiş olan bu hususun, Hükümet tasarısında eklenmesine neden olarak, TRT'nin ilk genel müdürünün uzun süren hastalığının etkili olduğu sanılmaktadır.

Genel Müdür yardımcılarını düzenleyen aynı maddede bu konuda bazı değişiklikler yapılmıştır.¹⁹ Eski Yasada 3 olarak belirlenen genel müdür yardımcıları yeni yasada sayı olarak belirtilmemekte, ancak bu kişilerin niteliklerinin neler olması gerektiğine, eskiye göre daha az ayrıntılı bir biçimde, değinilmektedir.²⁰

3. Genel Danışma Kurulu :

359 sayılı yasada «Danışma Kurulları» olarak yer alan bu organ, yeni yasada «Genel Danışma Kurulu» olarak öngörülmektedir. Gerek kuruluş biçimi ve gerekse üyelerin bileşimi bakımından, eskiye yasayaya göre farklı olan Genel Danışma Kurulu, TRT'nin yayınları ile ilgili olarak «Kamoyunun düşünce ve dileklerini tesbit etmek» görevi ile yükümlüdür. Yılda bir kez, Genel Müdürün çağrısı üzerine toplanacak olan Genel Danışma Kurulunun üyeleri, yurdun çeşitli yerlerinden gelen şu üyelerden oluşmaktadır. :²¹ T.B.M.M. de grubu bulunan siyasî partilerden birer, İçişleri, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Tarım, Ulaştırma, Köy İşleri Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığından, Devlet Tiyatrosu ve Devlet Opera ve Balesi, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Ankara, İstanbul, İzmir Devlet ve Belediye Konser-

-
- (19) Yardımcılarla ilgili düzenlemede TRT, Hükümet ve 58. no.lu Geçici Komisyon tasarılarında farklı hükümler getirilmiştir. TRT tasarısında yardımcılardan en az beş yıl öncesine kadar siyasi herhangi bir parti üyesi olmamaları koşulu aranmış, Hükümet tasarısında bu koşul bir yıla indirilmiş, Komisyon ise bu koşulu kaldırmıştır.
- (20) Şu andaki uygulama, eski yasa hükümlerine göre üç genel müdür yardımcısıdır. Yeni değişiklikde yer almayan bu husus daha sonra çıkarılan «Türkiye Radyo-televizyon Kurumu Kuruluş ve Görev Yönetmeliği»nin 16. madesinde yer almıştır.
- (21) Genel Danışma Kurulunun üyelerinin hangi kurumlardan geleceği hususları TRT, Hükümet ve Komisyon tasarılarında farklı olarak önerilmiştir. TRT ve Hükümet tasarılarında Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda grubu bulunan siyasi partilerden birer temsilci önerisi, Komisyonca, T.B.M.M. de grubu bulunan siyasi partilerden bir temsilci olarak değiştirilmiş; TRT ve Hükümet tasarılarında Ankara, İstanbul Devlet ve Belediye Konservatuarlarına 58 no.lu Geçici Komisyon İzmir'i de eklemiştir. Bakanlık temsilcilerinde TRT ve Hükümet tasarılarında yer almayan Tarım, Ulaştırma Bakanlığı temsilcileri eklenmiş, Devlet Plânlama Teşkilatı temsilcisi ise, Komisyon tarafından, «Bir icra dairesi vasfında bulunmadığı dikkate alınarak...» çıkarılmıştır. Ayrıca, Komisyon tarafından, Genel Danışma Kuruluna çağrılacak kurumlara şu eklemeler yapılmıştır: Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri, Borsalar, İşçi İşveren Konfederasyonlarından birer temsilci.

vatuarları, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Dernekleri Konfederasyonu, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, En çok üyesi bulunan işçi ve işveren konfederasyonları, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Türkiye Kızılay Derneği, Halkevlerini temsilen birer temsilci.²²

Maddeye yapılan ekleme ve değişiklikler, bu kurul üyelerinin kimlerden oluşacağını ayrıntılı olarak belirtilmesi ve eski yasada toplanması öngörülen Bölgesel Danışma Kurullarının toplanmasını öngörmemesidir. Kurulun toplantıya çağırılması da, yasada yapılan diğer değişikliklerin ruhuna uygun olarak, Yönetim Kurulunun değil, Genel Müdürün çağırması üzerine olmasıdır.²³

Gerek eski, gerekse yeni biçimi ve düzenlenmesi ile danışma kurulları bir yayın organının seslendiği kitle temsilcileri ile bir dialog kurması, yayınların bir çeşit «Feedback»i, yansımaları şeklinde kabul edilmek gerekir. Eski yasa hükümlerine göre yapılan uygulamalarda, danışma kurulları belirli konularda, o konu ile ilgili uzman kimselerin katıldığı kurullar olarak yapıldığı gibi, yine eski 10. maddede öngörülen Bölgesel Danışma Kurulları olarak da yapılmakta idi. Bölgesel olarak yapılan bu kurullar, daha çok TRT'nin güçlü postaları yayına başlamadan önce, halkın dilek, istek ve şikayetlerini dile getiren bölge temsilcilerinden oluşmakta idi.²⁴

Amaç ve kuruluş bakımlarından yerinde bir düzenleme olarak karşılayacağımız Genel Danışma Kurulunu, oluşumunda bazı eksikliklerin bulunduğunu belirtmek gerekir. Özellikle, Kamuoyunun tam temsil edilmesi ve yayınlara yön verecek kararların alınmasında etkisi olabilecek 40.000 den fazla öğrenciyi temsil eden öğrenci kuruluşları ile, bu öğrencilerin okudukları kurum olarak Üniversite, Yüksek okul ve akademiler temsilcilerine yer verilmemesini, bu konuda bir eksiklik olarak kabul etmek gerekir.

(22) Bu sayı, T.B.M.M. de grubu bulunan siyasi partilerin sayısına bağlı olarak değişecektir. TRT ve Hükümet tasarılarında bu sayı 58 e çıkmakta idi.

(23) Genel Danışma Kurulu, Yasada öngörülen hükümler çerçevesinde 16-17 Kasım 1972 tarihinde Ankara'da, Ankara Radyosunda toplanmıştır. Toplantıya toplam 33 kişi katılmış ve sonuçta, toplantı sırasında ileri sürülen dilek ve istekler TRT Yönetim Kuruluna sunulmuştur. Kurul üyelerinin bu istek ve dilekleri genel program plânlamasında dikkate almaları gerekmektedir.

(24) TRT tasarısında Bölgesel Danışma Kurulları, Hükümet tasarısında ise, özel ve geçici Danışma Kurulları önerilmişti. Özellikle yayınlarla ilgili uzmanlık konularında danışmak üzere bu tip kurulların yasada yer almasında yarar olabilirdi.

4. TRT Seçim Kurulu : 1568 sayılı yasanın «Çeşitli Hükümler» başlığı altında düzenlenen Beşinci kısmının ek madde 1 de TRT Kurumunun organı olarak yeni bir kuruluş öngörülmektedir. Şimdiye kadarki uygulamada görülmeyen bu organının kuruluşu, maddenin baş kısmında şöyle belirtilmektedir : «TRT Seçim Kurulu, Üniversite Rektörleri arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek dört Rektör ile Milli Güvenlik Kurulu Sekreterlerinden kuruludur.»²⁵ Kurulun görev ve yetkileri konusunda ise, «...Kurul bu kanunda öngörülen işler için...» denilmektedir. Daha önce, değiştirilen maddelerin incelenmesi sırasında gördüğümüz gibi, TRT Seçim Kurulunun bu görevleri, TRT Yönetim Kurulu üyelerinin seçime gelen üyelerinin adayları arasında seçme yetkisi olarak belirtilmektedir. Aynı şekilde bu üyelerin görevden uzaklaştırılmasında ve genel müdürün görevden alınmasında da yine TRT Seçim Kurulu görevlendirilmiştir.

Yeni bir kurul olarak TRT'nin organları arasında yer alan bu kurul, adından da kolayca anlaşılacağı gibi, bir seçici kurul olarak, eski yasadaki Yönetim Kurulunun yetkileri ile donatıldığını ve yeni yasadaki Yönetim Kurulunun kuruluşu ile ilgili bir kısım işlevlerini yüklendiğini söyleyebiliriz.

Kuruluş bakımından en üst düzeyde bir seçim mekanizması ile seçilen üyeler ile, Millî Güvenlik Kurulu Sekreterinden oluşan bu Kuruluşun, TRT'nin tarafsızlığın sağlamada bir güvence unsuru, organı olarak görmek gerekir. Gerek Cumhurbaşkanının rektörler arasında yapacağı seçimlerde ve gerekse Milli Güvenlik Ku-

(25) «TRT Seçim Kurulu» gerek TRT ve gerek Hükümet ve gerekse Komisyon tasarılarında farklı olarak öngörülmüştür. TRT tasarısında, TRT Seçim Kurulu üyelerinin Anayasa'nın öngördüğü tarafsızlığı sağlamak amacı ve tarafsız temel kurumlardan alınmalıdır gerekçesi ile, Anayasa Mahkemesi Başkanı, Yargıtay, Sayıştay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Ankara Üniversitesi Rektörü, İstanbul Üniversitesi Rektörü, O.D.T.Ü. Rektörü, Hacettepe Rektörü, Milli Güvenlik Kurulu Sekreteri, Yüksek Hakimler Kurulu Sekreteri, Barolar Birliği Başkanı, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Genel Müdürü, Devlet Tiyatroları Genel müdürü olmak üzere oldukça geniş bir temsilciden oluşturulmakta idi. Hükümet tasarısında ise, TRT Tasarısındaki Anayasa Mahkemesi Başkanı çıkarılmış, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Maliye Bakanlığı Müsteşarı ile Kültür Bakanlığı Müsteşarı eklenmiştir. 58 no.lu Geçici Komisyon ise, TRT Seçim Kurulunu Yargıtay, Danıştay, Sayıştay, Askerî Yargıtay, Üç Üniversite Rektörü, Millî Güvenlik Kurulu Sekreteri ve Yüksek Mahkeme Kurulu Başkanlarından oluşturmuştur. Millet Meclisinde ise, Yasa'da yer alan madde durumuna getirilmiştir.

rule Sekreterinin kendilerine verilen görevleri yerine getirirken taraflı davranacakları düşünülemez. Ancak, bu kurulun üyelerinin beş olarak kabul edilmesi, yani yalnızca dört üniversite rektörünü kapsaması, diğer üniversite rektörlerini dışarıda bırakması ve bunların seçiminde ne gibi hususların bulunacağını yasada belirtilmemiş olması bir bakıma sakınca olarak görülebilir.²⁶

5. Koordinasyon Kurulu : 1568 sayılı yasanın Kurum Organlarını belirten 3. maddesinde kurum organları olarak öngörülen bir başka yeni kuruluş da **Koordinasyon Kurulu**'dur. Yeni yasada «ek Madde 2» ile kurulması öngörülen bu kurulun, genel müdüre yardımcı olmak üzere kurulacağı, kuruluş tarzı ve görevlerinin ayrı bir yönetmelik konusu olduğu belirtilmektedir.²⁷

Koordinasyon kurulu, gerçekte 359 sayılı yasa uygulaması sırasında yapılmakta olan program koordinasyon toplantılarının, daha geniş bir kapsamla, Kurum hizmetlerini daha etkin bir biçimde yürütülmesi için yasa kapsamına alınmasıdır.

5. Siyasi Yayınları Hakem Kurulu : Kurum organı olarak 3. maddede öngörülen bu kurulun kuruluş, görev ve yetkilerine 1568 sayılı yasada herhangi bir değişiklik getirilmemiş, eski yasada olduğu gibi aynen alınmıştır. Ancak, yeni yasada bu kuruluş, Kurum organı olarak kabul edilmiştir.

C. Yayınlarla İlgili Olarak Yapılan Değişiklikler :

1. Devletin Dış ilişkileri ile ilgili Yayınlar : Gerek 359 sayılı ve gerekse 1568 sayılı yasaların 18. maddelerinde yer alan Dış yayınlar konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Eski yasada daha ayrıntılı bir biçimde, Devletin dış ilişkileri ile ilgili yayınlarda TRT'nin ne gibi hususlara dikkat edeceği belirtilmiş iken, yeni

(26) TRT Seçim Kurulu 14.4.1972 tarihinde, Cumhurbaşkanınca yapılan Üniversite Rektörlerinin seçiminden sonra toplanmış ve iş bölümünü yapmıştır. İlk TRT Seçim Kurulunu şu üyeler oluşturmuştur: Emin Alpkaya (Milli Güvenlik Kurulu Sekreteri), Yüksel Bozer (Hacettepe Üniversitesi Rektör Vekili), Tahsin Özgüç (Ankara Üniversitesi Rektörü), Galip Sağıroğlu (İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü), Kemal Bıyıkoğlu (Atatürk Üniversitesi Rektörü). Milli Güvenlik Kurulu Sekreteri Hava orgenerali Emin Alpkaya Kurul başkanlığına yapmıştır. Kurul 19.4.1972 tarihinde yaptığı ikinci toplantısında ise TRT Yönetim Kurulunun seçimle gelen üyelerini seçmiştir.

(27) Koordinasyon Kurulu toplantıları ile ilgili şimdiye dek ayrı bir yönetmelik çıkarılmamıştır. Kurulun işleyişi, TRT Kuruluş ve Görev Yönetmeliğine konan 17. madde ile düzenlenmiştir.

maddede bu hususda, «Kurum, Devletin dış ilişkileri ile ilgili yayınlarda Dışişleri Bakanlığınca uygun görülecek zamanlarda, TRT Kurumuna bildirilecek esasları ve Bakanlığın, yorumlarda kaynak belirtilip belirtilmiyeceği konusundaki görüşünü gözönünde tutar.» denilmektedir. Eski maddede yer alan Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Dışişleri Bakanlığı ile birlikteki yetkileri doğal olarak kaldırılmakta, dış politika konusunda yapılacak yorumların ilgili Bakanlıkca yapılmasını öngörmektedir.²⁸ Aynı madde kapsamına alınmış olan 359 sayılı yasadaki Kurumun «...yabancı yayın örgütleriyle olan ilişkileri...» de yeni düzenlemede kaldırılmıştır. Yapılan bu değişikliği olumlu karşılamak gerekir. Çünkü, «Dış politika» ya da «Dış ilişkilerle» ilgili yayınları düzenleyen böyle bir maddenin, Kurumun dış ilişkilerini düzenleyici kuralları da kapsamaması, maddenin birinci bölümü ile pek bağdaşmamakta idi .

2. Eğitim Yayınlarının Yapılmasında İşbirliği : Yeni yasada yapılan değişikliklerden bir diğeri de, daha önce protokollerle yürütülen Bakanlıklar ile Kurum arasındaki işbirliğinin, yasa hükmü olarak, ek madde 3 ve 4 olarak öngörülmesidir. Ek madde 3 de «TRT Kurumu, radyo ve televizyonla yapılacak okul içi ve halk eğitimi ile ilgili yayınlarını Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikde düzenler» demektedir, aynı konuda ek madde 4 de ise bu işbirliği daha genişletilerek «Kurum Program plânlamalarında da ilgili bakanlıkların görüşünü alır.» denilmektedir.

TRT Kurumu ile ilgili bakanlıklar ve özellikle Milli Eğitim Bakanlığı arasında eğitim programlarının yapılmasında, yasa hükmü olmamasına rağmen, sıkı bir işbirliği 359 sayılı yasa uygulaması sırasında vardı. Hatta bu işbirliği, Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak olarak kurulan «Eğitim Ortak Kurulu» adlı bir düzenleyici alt kuruluş tarafından yürütülmekte idi. Diğer bakanlıklarla ise, yine işbirliği yapılmakta, bu bakanlıklardan plânlamada değil, fakat program yapımında yararlanılmakta idi. Yayınlar ile ilgili ola-

(28) Bu madde gerek TRT ve gerekse Hükümet tasarılarında daha ayrıntılı düzenlenmekte idi. Hükümet tasarısında, Devletin dış politikasına ilişkin yayınlarda daha hızlı işleyen bir mekanizmanın kurulması gerekçesi ile, «Dışişleri Bakanlığının kendi bünyesi içerisinde Millî Güvenlik Kurulunun bu konuda alacağı tavsiye kararını da göz önünde bulundurarak, belirli devlet örgüt temsilcilerinin de katılacağı, bu işle görevlendirilecek bir büro...» kurabileceği ve Kurumun bu büro ile işbirliği yapacak bir «irtibat bürosu» kurulmasına yetkili olacağını da öngörmekte idi.

58. nolu Geçici Komisyon ise, bunu kaldırmış ve daha az ayrıntılı bir biçimde maddeyi düzenlemiştir.

rak konulan bu ek maddenin görünürde, uygulamanın yasa çerçevesine alınmasından başka birşey değil gibi gözükmektedir. Ancak, bu konuda TRT Kurumunun eskiye göre daha fazla bakanlıklara bağlandığı, «ilgili bakanlıklarsız yapılamaz yada onların her dediği şekilde program plânlaması yapılır» olarak yorumlanırsa, Kurumun program insiyatifini kısa zamanda kaybedeceği, yapacağı programların, çeşitli bakanlıkların çalışmalarını yansıtıcı programlar durumuna gelmesini önleyemez. Yasa hükmü olarak alınan bu işbirliğinin yeni TRT yöneticilerince de eski dönemin titiz tutumu ile sürdürülmesi gerekir.

D. Mali ve Personelle İlgili Değişiklikler :

1568 sayılı Yasada Kurumun malî durumu ile ilgili olarak, gerek değişen diğer maddelere uygun olması bakımından ve gerekse günün değişen koşullarına uyulması için bazı değişiklikler, eklemeler yapılmıştır.

1. Mali Hükümler : Bu başlık altında toplanan maddelerin büyük bir kısmı, Kurumun sermaye, bütçe, yatırım programları ile ilgilidir.

Sermaye : Gerek 359 sayılı ve gerekse 1568 sayılı yasaların 24. maddesinde düzenlenen Kurum itibarî Sermayesi, «Üç yüz milyon lira» iken, yeni düzenleme ile «Bir milyar liraya» çıkarılmaktadır. Eski maddede Bakanlar Kurulu kararı ile «üçde ikiye kadar artırılması» öngörülmüşken, yeni şekilde «bir misline kadar» arttırılabileceği öngörülmüştür.²⁹

Kurum sermayesinde yapılan bu arttırmanın, gerek fiat artışlarını ve gerekse Hükümet gerekçesinde de belirtildiği gibi yalnız «...bütün Türkiye'yi kapsayacak Televizyon şebekesi kurulması ve bununla ilgili olarak işletme masraflarının büyümesi...» nedeni yanında, tüm yurdu kapsayıcı güçlü radyo vericilerinin de kurulmasını karşılamak üzere arttırılması gerektiği söylenebilir.

Kârın Dağıtımı ve Yedek Akçe : 25. maddede yer alan kârın dağıtılması ve yedek akçe ayrılması hususları yeniden gözden geçirilmiş ve yine günün değişen koşullarına uyulması bakımından bazı düzenlemeler yapılmıştır.³⁰

(29) TRT ve Hükümet tasarılarında üçte iki misline kadar arttırılması öngörülmekte idi.

(30) Gerek TRT ve gerekse Hükümet tasarılarında bu maddede herhangi bir değişiklik öngörülmemiş idi. Ancak, 58 nolu Geçici Komisyon Yasanın diğer maddelerinde yapılan değişikliklerden ötürü, bu maddenin de değiştirilmesi gerektiği düşüncesi ile, maddeyi yeniden düzenlemiştir.

359 sayılı yasada yedek akçenin «yüzde onbeş» olacağı ve zararların bu yedek akçeden karşılanacağı belirtilmiş iken, yeni yapılan değişiklikle bu oran «Yüzde on»a indirilmekte, ancak «...yıllık kârdan kalanın yüzde onu da, itibarî sermayenin yüzde onuna varıncaya kadar olağanüstü yedek akçe olarak ayrılır. Zararlar bu yedek akçeden ödenir» şeklindeki düzenleme ile, yedek akçe oranı yüzde yirmiye çıkarılmaktadır.

Maddenin kapsamına, ayrıca biriken kârlar, bilanço, kâr ve zarar hesaplarının Yönetim Kurulunca onaylanıp, bunların T.B.M.M. de denetim göreceği ve bunun resmî gazetede yayınlanması hususları alınmıştır. Bu eklemenin eski yasada olmayan fakat çalışan bir işleyişin, «ibra» mekanizmasının yasa kapsamına alınmasından başka bir şey olmadığı söylenebilir.

Bütçe Yardımı : Bütçe Yardımını öngören 27. maddede, Kurumun Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile olan ilişkisindeki değişiklik nedeni ile yeni düzenleme yapılmış ve bu konuda şöyle denilmiştir : «...işletme açığı her yıl sonunda bu amaçla Başbakanlık bütçesine konulacak ödenekten Kuruma ödenir.» Maddenin ikinci bendinde ise, gerekli «tesis ve işletme giderleri», 359 sayılı yasada olduğu gibi «Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile ilgili diğer bakanlıklarla birlikte karşılaştırılarak, bu bakanlığın bütçesine konulur ve yardım olarak Kuruma ödenir» şeklinden çıkarılarak, «...genel bütçeden ödenir.» şeklinde düzenlenmiştir.

Maddeye ayrıca bir de ekleme yapılmıştır. Yapılan bu eklemeye göre, genel bütçeden yapılacak ödeme, Başbakanlık, Maliye ve Kurumun yapacakları yatırım ve finansman programları sırasında ortak olarak saptanacaktır.³¹

Yatırım Programı ve Bütçenin Hazırlanması : 28. maddede düzenlenen «yatırım Programı ve Bütçenin Hazırlanması» konusunda da yine, Kurum —Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ilişkisinde meydana gelen değişiklik nedeni ile eski yasada yer alan «...bütçesi Yönetim Kurulunca hazırlanır ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı onayı ile kesinleşir» hükmü değiştirilerek, «...bütçesi Yönetim Kurulu kararı ile kesinleşir» denilmiştir. Ayrıca maddeye ekleme yapılmış ve Kurum yıllık yatırım ve finansman programı yapımı sırasında «...Yönetim Kurulu kararından önce, Devlet Plânlama Teşkilâtı ile

(31) Bu son fıkra 58 nolu Geçici Komisyonca eklenmiştir.

Maliye Bakanlığının görüşünün alınması» gerektiği hususunu koymuştur.³²

Maddenin değişikliğe uğraması, bütçe ve yatırım programlarının Kurum yetkili organı olan Yönetim Kurulu kararı ile kesinleşmesi, Hükümet gerekçesinde de belirtildiği gibi, tüm iktisadî devlet örgütleri sistemine uygun olarak kendi yönetim kurulu onayı ile yürürlüğe girmesi sağlanmış olmaktadır.

Tarife ve Ruhsatıyeler : 1568 sayılı yasanın «Tarife ve Ruhsatıyeler» adı altında düzenlenen 31. maddesinde, bazı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliğin en önemlisi, maddeye yapılan eklemedir.³³ Bu eklemeye göre, radyo ve televizyon alıcılarının taban ve tavan «ruhsatname tarifesi» belirtilmektedir.³⁴ Yapılan bu ekleme ile, «...konutlardaki radyolar için yılda en az 10, en çok 100, televizyonlar için ise, yılda en az 100, en çok 500 lira, bunun dışında kalan yerlerdeki alıcılar için ise, yukarıda belirtilen miktarın beş katını geçmemek kaydıyla, Yönetim Kurulunun görüşünü alarak tesbite, Bakanlar Kurulu yetkilidir.» denilmektedir. 359 sayılı Yasanın bu maddeyi düzenleyen 31 maddesinde bu husus öngörülmemiş; ruhsatnamelerle ilgili tarifenin Yönetim Kurulunca kabul edildikten sonra Bakanlar Kurulu kararnamesi ile yürürlüğe gireceği belirtilmiş iken, yeni düzenlemede yasa hükmü olarak konulan en alt ve en üst ücretler içinde kalmak koşulu ile Yönetim Kurulundan gelecek öneriler dikkate alınarak, Bakanlar Kurulu tarafından «tesbit» edilecektir. Yapılan bu değişikliği, Anayasa'nın 61. maddesi ile uygunluğunu sağlaması bakımından olumlu karşılamak gerekir. Kurumun önemli gelir kaynaklarından biri olan ve hemen hemen tüm kamuyu ilgilendiren, ruhsatname ile ilgili taban ve tavan ücretlerinin saptanmasının, Kurum tekelinde olmaması, Kamu yararı görüldüğü için bu işin Bakanlar Kurulunca yapılması, gelirini yükseltmek yada artan giderlerini tarife yükselterek halkdan elde etme olasılığı olan Kurumun tekeline verilmemesi yerinde bir değişikliktir.

(32) TRT ve Hükümet tasarılarında bu husus öngörülmemiş; 58 nolu Geçici Komisyon Devlet Plânlama Teşkilâtı ile Maliye Bakanlığının görüşünün alınması gerekliliğini eklemiştir.

(33) Hükümet ve TRT tasarılarında «tarifeler» belirtilmemiş, ekleme Komisyonca yapılmıştır.

(34) 58 no.lu Geçici Komisyon bu ekleme gerekçesini «Anayasa'nın 61. maddesi vergi, resim ve harçların aşağı ve yukarı hadlerini kanun ile belirteceği öngörülmüş bulunduğundan, maddeye bu hükme uygunluk sağlaması bakımından...» şeklinde açıklamıştır.

Uygulanacak Genel Hükümler : Kuruma uygulanacak genel hükümleri düzenleyen 33. madde kapsamında da, diğer maddelerde yapılan değişikliklerle bağdaşması bakımından, yeniden bir düzenleme yapılmıştır. Uygulanacak hükümler bundan böyle Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca değil, Başbakanlık tarafından uygulanacaktır. Ancak maddede yapılmayan, ama aslında —diğer maddelerde yapılan değişiklikler sonucu— uygulanacak bu hükümlerin, eskiye göre çok daraldığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle, böyle olması gerekmektedir. Çünkü, 1568 sayılı yasa değişikliği ile yapılan en önemli değişikliklerden biri, birinci maddede yer almış idi. Kurum eskiden olduğu gibi **iktisadî** bir **kamu** kuruluşu olmaktan çıkarılarak, yalnızca bir **kamu** kuruluşu durumuna getirilmektedir. Bu bakımdan, iktisadîlik niteliği kalkan bir kuruluşun, ancak kendi özel yasasında kendisi ile ilgili hükümler bulunmadığı zaman, 440 sayılı **İktisadi Devlet Teşekkülleri** yasasına uyması doğal görülmektedir. Ancak daha ileri bir yorumla, iktisadîlik niteliğini kaybeden bir kuruluşun, iktisadîlik niteliği olan kuruluşlara uygulanan yasadaki yararlanmaması, ona bağlı olmaması gerekir. Ancak, TRT Kurumunun, şimdiye dek olan uygulamasında böyle bir yöntem izlendiğinden ve bu niteliğinin görünürde yalnızca birinci maddede yapılan değişiklikte olduğundan, tam anlamıyla bu niteliğinin kalktığı da söylenemez. TRT, yine kendisine gelir getiren reklâm yayınlarına (saat yada program satımı yolu ile) yer vermekte, gerektiğinde yine kendine gelir getirecek olan ortaklıklara girişebilmektedir. Dolayısıyla, ilk bakışta çelişkili gibi görünen 33. maddenin kapsamının değiştirilmemesinin nedenini, iktisadîlik niteliğinin tüm olarak kaldırılmayışında aramak gerekir.

Yüksek Denetleme Kurulu'nun Denetimi : Malî hükümler içerisinde eski yasada yer alan ve yeni değişiklikte de aynı yerde yeniden düzenlenen Yüksek Denetleme Kurulu'nun TRT Kurumunu denetimi konusunda önemli değişiklikler, açıklamalar getirilmiştir. 359 sayılı Yasanın 34. maddesinde bu hususda şöyle denilmektedir :

«Kurum, Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine tabidir. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, belli bir hususun incelenmesini, Yüksek Denetleme Kurulundan isteyebilir.». Oldukça, kısa bir biçimde yer alan madde kapsamına yeni düzenlemesinde eklemeler yapılmış, açıklamalar getirilmiştir : «Kurum, idarî malî ve teknik konularda Yüksek Denetleme Kurulunun denetimi altındadır. Başbakan, Kurumla ilgili olarak belli bir hususun incelenmesini Yüksek Denetleme Kurulundan isteyebilir. Yüksek Denetleme Kurulu-

nun 'yıllık' ve 'ara' raporlarında Kurumun, idarî, malî ve teknik işlemleri ile ilgili olarak bazı konuların teftiş ve tahkiki temenni olunduğu takdirde, Başbakanın tensibiyle Maliye Teftiş Kurulunca yapılır.

Başbakanlık gerektiğinde rapor sonuçlarını adalet mercilerine sevk eder.»

Kurumun denetimi ile doğrudan, tarafsızlığı ile ise dolayısıyla ilgili olmasından ötürü, yukarıda tam olarak yeni değişik şeklini aldığımız bu maddede, ilk bakışta da görüleceği üzere önemli değişiklikler yapılmıştır. Her şeyden önce, Yüksek Denetleme Kurulunun yetki sınırları açık bir biçimde çizilmektedir: «İdarî», «malî» ve «teknik». Eski maddede açık olmayan bu husus, zaman zaman Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca değişik yorumlanmış ve Yüksek Denetleme Kurulunun «program» denetiminin de olduğu savunulmuştur. Yapılan bu açıklamadan sonra maddede yapılan bir diğer değişiklik de —diğer maddelerde olduğu gibi— Turizm ve Tanıtma Bakanlığının yerini Başbakanlığın almasıdır. Maddede göze çarpan önemli değişiklik, gerek madde başlığı olan «Yüksek Denetleme Kurulunun Denetimi» kapsamına girmeyen ve gerekse TRT'nin tarafsızlığına gölge getirebilecek Maliye Teftiş Kurulunun Kurumu «Teftiş ve Tahkik» etmesidir.³⁵ Tarafsızlığı herhangi bir güvence altında bulunmayan Yüksek Denetleme Kurulunun denetimi sırasında kendisine verilen «temenni»leri sık sık, gerekli gereksiz kullanarak, bu konuda yine siyasal iktidarların baskılarına her zaman açık olabilecek bir diğer kuruluşa, Maliye Teftiş Kuruluna iletmesi, kanımızca, ileride güçlükler yaratacak, TRT'yi tedirgin edecek gözükmektedir. Bu tür denetimin, zamanla program yapımına, yayınlara kadar yansması olasıdır.³⁶ Bu tür denetimin tarafsızlığı daha güvence altında olan başka kurumlara verilmesi, bu kuşkuları giderecekti.

(35) TRT Tasarısında bu hususun «Sayıştay Başkanlığı» aracılığı ile olması önerilmiş, ancak, gerek Hükümet tasarısında ve gerekse 58 no.lu Geçici Komisyon, «Yüksek Denetleme Kurulunun TRT için verdiği yıllık raporların bir çözüm tarzına bağlanamaması» gerekçesi ile Maliye Teftiş Kurulunu bu işle yetkili kılmıştır.

(36) 359 sayılı Yasada öngörülmemiş olmasına rağmen, Maliye Müfettişlerinin sık sık Kuruma gelerek teftiş etmek istediklerini ve Kurum ilk Genel Müdür Adnan Öztrak tarafından, «Özerkliğe aykırı» gerekçesi ile reddedildiği hatırlardadır. Hatta, bu konuda Danıştaya bile başvurulmuş ve incelemeler sonucunda Kurumun haklı olduğu ortaya çıkmıştır.

E. İstisna ve Muafliklar ile İlgili Değişiklikler :

359 sayılı Yasanın «İstisna ve Muafliklar» bölümünde yapılan tek değişiklik, daha doğrusu ekleme «Bazı Kanunların Uygulanmamasını» öngören 42. maddede olmuştur. Maddeye yapılan eklemeye göre, «...Kurumun ihtiyacı için yurt dışından getirilecek radyo ve televizyon vericileri, stüdyo cihazları, işletme malzemesi ve yedekleri ile yayınlarda kullanılan alet ve edevat ile haber filimleri, damga resmî dahil gümrük vergi ve resimleri, belediye hissesi ve harçlarından muafdır.

«Kurumun, uzun metrajlı konulu filimler hariç, yurt dışından getireceği her çeşit televizyon filimleri hakkında 2/11551 sayı ve 19 Temmuz 1939 tarihli 'Filimlerin Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname' hükümleri uygulanmaz.» denilmiştir. 42. maddeye yapılan birinci paragrafdaki ekleme, günün değişen koşullarına uygun olarak ve geçmişdeki deneylerden yararlanarak eklenmiş olup, Kamu hizmeti gören bir devlet kuruluşunun gerek kırtasiyeciliği önlemesi ve gerekse, bütçe giderini şişirecek bir durumu ortadan kaldırması bakımından yerinde bir ekleme olduğu söylenebilir.³⁷

İkinci paragraf ile yapılan ekleme ise, yine, geçmişte edinilen denemelerin, daha önce çözüme bağlanmış şeklinin yasa hükmü olarak konulmasıdır. Bu konuda daha önce yapılan anlaşma gereğince, TRT'nin kısa metrajlı, özellikle, haber filimlerinin gecikmeden yayına ulaşabilmesi sağlanmıştı. Yapılan ekleme ile bu husus, TRT Yasasının bir hükmü durumuna getirilmektedir. Gerek radyo ve gerekse televizyonun en önemli görevlerinden biri olan en hızlı yol ile haber ulaştırma niteliği böylece yasa çerçevesine alınarak korunmaktadır.

F. Personele İlişkin Hükümlerde Yapılan Değişiklikler :

1568 sayılı yasa ile personele ilişkin hükümlerin 46. ve 47. maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.

46. maddede yapılan değişiklik, Kurumun sürekli kadrolarında çalışan personelin, Kurum dışında öğretmenlik yapabilmeleri hususu ile ilgilidir. 46. maddenin eski durumunda personelin «...her türlü okul ve öğretim ve eğitim kurumlarında ve kurslarda öğretmenlik yapmalarına, Yönetim Kurulu kararı ile izin verilebilir...»

(37) Gümrük vergisi yüzünden, TRT Kurumunun Antalya radyosu vericilerinin gümrükten çekilebilmesi için İstanbul Radyosu binasını ipotek ettirerek gümrüğünü verdiğini belirtmek gerekir.

hükmü, «...her derecedeki resmî öğretim kurumlarında öğretmenlik yapmalarına, esas görevlerini aksatmamak şartıyla Genel Müdürün teklifi üzerine, Yönetim Kurulunca izin verilebilir» şeklinde değiştirilmiştir. İlk bakışta da açıkça görüleceği üzere, maddede yapılan değişikliğin kapsamı daraltılmış ve koşullar konulmuştur: Okulların «resmi olması», «işlerin aksatılmaması», «genel müdürün teklifi» gibi... Yapılan bu kayıtlamaları inceleyecek olursak, özellikle kamu hizmeti gören bir kuruluş olarak TRT gibi bir kurumun, ancak, kâr amacı gütmeyen resmî eğitim yapan okullara eleman vermesi doğaldır. Getirilen ikinci ve üçüncü kayıtlamalar ise, «keyfî» hareket edildiği takdirde, sakıncalar doğuracak niteliktedir. Kurum elemanlarına gerçekten ihtiyacı olabilecek resmi eğitim kurumlarının, Kurumdan eleman istekleri bu iki hükme dayanılarak olumsuz olarak cevaplanabilir yada sürüncemede bırakılabilir.

Kurum personeli ile ilgili olarak 46. maddede yapılan bir diğer değişiklik de, Yönetim Kurulundaki Kurum temsilcisi ile ilgili hükmün, 4. madde kapsamına göre, doğal olarak, çıkarılmasıdır. Yine diğer maddelerle uygunluğu sağlamak bakımından, eski 46. maddenin 4. bendinde değişiklik yapılarak, kurum görevlilerinin kuruma bağlı radyo ve televizyon istasyonlarındaki yapacakları yayınlar için ödenecek ücretlerin, genel müdürlükçe saptanan bir yönetmelik konusu olduğu hususu öngörülmekte ve aynı hususu düzenleyen eski maddedeki Turizm ve Tanıtma Bakanlığının yetkisi kaldırılmaktadır. Maddede yapılan önemli bir diğer değişiklik de «...Kurumun Yönetim Kurulu görevlilerinin kurumdaki görevleri dışında kuruma bağlı radyo ve televizyon postalarında...» gibi anlamı pek açık olmayan bir hükmün kaldırılarak, «kurum görevlileri» gibi açık ve geniş kapsamlı bir kuralın yer almasıdır.

46. maddede personele ilişkin olarak yapılan en önemli değişiklik denilebilir ki, üçüncü bend olarak eklenen, Kurumun genel müdür yardımcıları dışında kalan tüm personelinin atanma, yer değiştirme ve görevden alma gibi işlemlerin yapılmasında Genel Müdürün yetkili kılınmasıdır. Başlangıçtan beri yapılan değişikliklerde de gözlemlediğimiz gibi, Yönetim Kurulunun yetkilerinin önemli bir kısmı yeni yasa değişikliği ile kurum genel müdürüne verilmiştir. Bu yetkilerden biri olan bu değişiklik, eskiden ancak 800 TL. sına kadar olan kadro atamalarını yapabilen genel müdür, yasada yapılan değişiklik, daha doğrusu ekleme ile —eski yasada bu hususu belirleyen herhangi bir hüküm yokdu— yönetim kuruluna danışmadan istediği kişiyi atamakda, görevini ve ye-

rini değiştirmekte ve işden almakta tam yetkili kılınmış olmaktadır. Çok iyimser bir bakışla yapılan bu değişikliği yerinde karşılamak, ancak işlerin biran önce, Yönetim Kurulu toplantılarını bekleme zorunluluğunu yaratmaması için yapılan bir değişiklik olarak kabul etmekle olacaktır. Bunun yanında, tek bir kişinin yine «keyfî» hareketlerine yer verebilecek böyle bir yetki ile donatılması, herne kadar Personel Yönetmeliğinde bu konuda gerekli güvence mekanizması konulmuşsa da, sakıncalı görülmektedir. Yasanın çıkışından beri geçen devre içinde personel atama, yer ve görev değiştirme ve hatta işinden alma gibi işlemlerin çok sayıda olması, herhangi bir denetimden geçmeyen bu gibi hareketlerin sakıncasını ortaya koymaktadır.

46. maddenin kapsamında yapılan bir diğer değişiklik de personel Yönetmeliğinin Genel müdürlükçe hazırlanıp, Yönetim Kurulunun onayından geçtikten sonra yürürlüğe gireceği hususudur. Eski yasada böyle bir hüküm yer almamakta idi.³⁸ Eski yasada yer alan son fıkra, Memurin Kanununun 9. maddesinin, Kurumun Yönetim Kurulu üyelerine de uygulanacağı hususu, bu konunun daha önce yer alması nedeni ile kaldırılmıştır.

Personelle ilgili olarak yapılan bir başka değişiklik de, «Yönetmelikler Başlığı» adı altında düzenlenen 47. maddede olmuştur. Maddede, personel sorunlarına, geçmişin de denemelerinden yararlanarak yeni çözüm yolları getirmek amacı ile yapılan bu değişiklikte, 359 sayılı yasanın çıkışından sonra çıkarılan «1327 sayılı Devlet Memurları Kanunu»nun ek geçici 10. maddesinin kurum personeline uygulanacağı hususu yer almaktadır. Kurum personelinin özellikle tazminat ve fazla çalışma süre ve ücretlerini yeniden düzenleyen maddede, personelin hangi koşullarda hangi yönetmeliklere bağlı olacakları belirtilmektedir. Yeni değişiklikte tazminat oranı «...ifa edilen görevin önemi dikkate alınarak fiilen aldığı brüt aylığın %60'ını geçmemek üzere Genel müdürün teklifi üzerine Yönetim Kurulunca kesinleşecek bir yönetmelikle tazminat ödenir» şeklinde, tavan olarak belirlenmiştir.³⁹

(38) Bu konuda 1568 sayılı yasanın 4. maddesine, daha önce görülen ekleme yapılmıştır.

(39) Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonunda görüşülen tasarı metni üzerinde tek değişiklik bu konuda yapılmış ve Komisyon, tazminatın ancak yaygın hizmetlerinde, haber alma hizmetlerinde ve teknik hizmetlerde çalışan personel ile Kurumun diğer hizmetlerinde çalışan personelin bir seviyede tazminata müstahak kılmanın adil bir yol olmayacağı...» görüşü tasarıya getirilmiştir. Ancak, Genel Kurulda, 58 nolu Geçici Komisyonun maddesi kabul edilmiştir.

G. Ek Geçici Maddeler :

1568 sayılı yasa ile, «geçici maddeler» bölümüne «Ek Geçici Madde» adı altında 5 ek geçici madde eklenmiştir. Bu maddeler, Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra geçici nitelikteki süreli işlemlerin ve yapılacak işlemleri belirleyen düzenleyici nitelikteki maddelerdir.

Ek Geçici Madde 1 — Bu geçici madde, geçici yönetim kurulunun nasıl oluşacağını belirtmektedir.⁴⁰

Ek Geçici Madde 2 — Kurum Yönetim Kurulunun üyelerini oluşturacak olan kurulların ve TRT Seçim Kurulunun bu üyeleri nasıl seçeceğini belirtmektedir.

Maddeye göre, TRT Seçim Kurulu, Genel Müdürlüğün adayları kendisine bildirmesinden sonra en çok bir ay içerisinde Yönetim Kurulunun seçimle gelen üyelerini seçer.⁴¹

Ek Geçici Madde 3 — Bu madde ile, eski yasaya göre çıkarılan kararname, yönetmelik ve esasların yeni yapılan değişikliğe aykırı düşmeyen hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağını belirtmektedir.

Ek Geçici Madde 4 — Bu maddede ise, 1568 sayılı yasada sözü geçen yönetmeliklerin en geç altı ay içerisinde yapılması öngörülmüştür.⁴²

-
- (40) Ek Geçici I. madde gereğince Geçici Yönetim Kurulunun üyeleri 15.3.1972 tarihinde Musa Ögün (TRT Genel Müdürü-Başkan), Tahsin Özgüç (Ankara Üniversitesi Rektörü-Başkan Yardımcısı), Orgeneral İsmet Ördemir (O.D.T.Ü. Rektörü), Prof. Yüksel Bozer (Hacettepe Üniversitesi Rektör Vekili), Zeyyat Baykara (Başbakanlık Müsteşarı) dan kurulu olarak ilk toplantısını yapmıştır.
- (41) Yönetim Kurulu Yasada belirtilen kurallar içerisinde seçilmiş ve ilk toplantısını 4.5.1972 tarihinde yapmıştır. İlk yönetim Kurulu üyeleri şunlardır: Prof. Dr. Abdullah **Türkoğlu** (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi), Prof. Adnan **Ataman** (İstanbul Teknik Üniversitesi Elektronik Kürsüsü), Prof. Dr. Şerafettin **Turan** (A.Ü. Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi-Türk Dili ve Edebiyatı), Ahmet Adnan **Saygın** (Ankara Devlet Konservatuvarı Öğretmeni), Nevzat **Athığ** (İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Öğretim Üyesi), Sabri **Süphandağlı** (İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı), Sadettin **Karacabey** (Ziraat Odaları Birliği Başkanı), Fikret **Ekinci** (Yazar-Hükümet Temsilcisi), Abidin **Tüzel** (Emekli Kurmay Albay-Hükümet Temsilcisi), Prof. Ali **Bozer** (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hükümet Temsilcisi). Hükümet Temsilcisi Abidin Tüzel'in 18.7.1972 tarihinde ölümü üzerine, yerine Emekli Tüm Generallerden, eski TRT Genel Sekreteri Tefvik **Karahan** getirilmiştir.
- (42) Yasada yapılması öngörülen yönetmelikler aşağıdaki tarihlerde ka-

Ek Geçici Madde 5 — Kurumun 1, 2, 3, ve 4. derecelerinde çalışacak personel için, belirli kurumlarda en az beş yıl çalışmış olma koşulu aranmaktadır. Ancak, bu koşul bir yıl için geçerli olabilecektir.

TRT'nin 359 sayılı yasasında 1568 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler özet olarak bu kadardır.

III. SONUÇ :

«TRT Kurumunu yönetiminde tarafsız kılmak, yayınlarının genel yönünü tesbit etmek ve denetiminde bugüne dek karşılaşılan güçlükleri gidermek amacı ile...⁴³ 359 sayılı TRT Yasasında 1568

bul edilmiş, Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir :

«TRT Seçim Kurulu Üyelerine Ödenecek Huzur Hakkı ile İlgil: Yönetmelik» 29.3.1972 tarihinde Geçici Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiş, 14145 sayılı ve 31 Mart 1972 tarihli Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«TRT Kurumu Fazla Çalışma Yönetmeliği» 29.3.1972 tarihinde Geçici Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 14145 sayılı ve 31 Mart 1972 tarihli Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kuruluş ve Görev Yönetmeliği» Yönetim Kurulunca 22.7.1972 tarihinde kabul edilmiş ve 31 ağustos 1972 tarihli 14292 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«Türkiye Radyo-televizyon Kurumu Tazminat Yönetmeliği» Yönetim Kurulunca 4.8.1972 tarihinde kabul edilmiş, 31 Ağustos 1972 tarihli ve 14292 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«TRT Kurumu Personel Yönetmeliğinin 5/g maddesinin değiştirilmesine dair ek Yönetmelik», Yönetim Kurulunca 3.8.1972 tarihinde kabul edilmiş ve 31 Ağustos 1972 tarih ve 14292 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«TRT Kurumu Personel Yönetmeliği» Yönetim Kurulunca 4.8.1972 tarihli ve 14340 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir .

«31.8.1972 gün ve 14292 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan TRT Tazminat Yönetmeliğine Ek Yönetmelik», 20 Ekim 1972 tarihli ve 14342 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«TRT Kurumu Genel Danışma Kurulu Yönetmeliği», Yönetim Kurulunca 12.10.1972 tarihinde kabul edilmiş ve 28 Ekim 1972 tarih ve 14350 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

«TRT Kurumu Teftiş Kurulu Yönetmeliği» Yönetim Kurulunca 27.10.1972 tarihinde kabul edilmiş ve 15 kasım 1972 tarih ve 14362 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmelikler dışında kalan «Koordinasyon Kurulu» ile ilgili Yönetmelik 6 aylık süre geçmiş olmasına rağmen çıkarılmamıştır.

(43) Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon Raporu, 18.2.1972 tarih ve Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon, Esas No. 1/52, karar, No : 2.

sayılı yasa ile yapılan değişiklikleri incelemeye çalıştık. Yapılan bu bu değişikliklerle, ilke ve prensipler yönünden olduğu gibi, bu ilke ve prensiplerin uygulanmasını sağlayıcı bir işleyişin kurulmasını sağlayan kurallar getirilmiştir. İlk yasanın yapılışından beri geçen yedi yıllık bir sürede gerek yasanın aksayan taraflarının ortaya çıkması ve gerekse günün değişen genel koşullarına uyulması bakımından zorunlu olarak görülen bu değişimler, başlangıçta da belirtildiği gibi esas kaynağını, dayanağını 1961 Anayasa'sının değişen 121 maddesinden almaktadır. Bu maddede yapılan genel ilke Tarafsızlık) değişikliği ve buna bağlı olarak yapılan değişiklikler, bir tüm olarak 359 sayılı yasanın bazı maddelerinin değişmesine neden olmuştur. Yukarıdaki incelememizde üzerinde ayrıntıları ile durmaya çalıştığımız bu değişikliklere genel olarak bakacak olursak, yapılan değişikliğin üç grupta toplandığı görülür :

- a) Kurumun tarafsızlığını sağlamak amacı ile yapılan değişiklikler,
- b) TRT Kurumu ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ilişkilerinde daha önce meydana gelen değişikliğin yasada yer alması,
- c) Günün değişen koşullarına uyulması için yapılan değişiklikler.

Yapılan bu değişikliklerden, kuşkusuz üzerinde önemle durulması gereken grup, tarafsızlık ile ilgili olarak yapılan değişikliklerdir. Maddelerin tek tek incelenmesi sırasında da gördüğümüz gibi, olumlu ve olumsuz yönlerini beraberinde getirmiştir. Aslında, yasa koyucuların «olumsuz» yada «Aksayabilecek» nitelikde hükümleri bilerek koymaları beklenemez. Ancak, yasa uygulayıcılarının zaman zaman farklı yorumlarına ve hatta, daha da ileri giderek, bu uygulayıcıların zaman zaman «istismarına» yol açabilecek nitelikteki hükümlerin konulması, yasaların olumsuz yönlerini, kanımızca, oluşturmaktadır. Bu yönden bakıldığından, TRT Kurumunun tarafsızlığı amacı ile yapılmış bazı değişikliklerin, bu konuda uygulayıcıya açık kapı bırakmayacak nitelikde olması, radyo ve televizyon gibi güçlü bir kitle haberleşme aracına her ülkede sahip olmak, etkilemek isteyen siyasal iktidarlara fırsat vermeyecek nitelikte hükümlerin konulması gerekmektedir.

Yapılan değişikliklerde temel ilke olan «Tarafsızlık»dan yasa koyucuların ne anladığı üzerinde birleşmek gerekir. Eğer, yasa koyucu bu deyimden, herhangi bir siyasal parti eğiliminde olmadan, yurt gerçek ve sorunlarını gerçekçi bir yaklaşımla objektif bir görüş ile vermek, halkın haber gereksinmesi için olayları olduğu gibi yansıtmak olarak anlaşılıyor ise, bu hususun güvencesi olan hüküm-

lerin ve ona bağılı olarak da mekanizmanın getirilmesi gerekir. Yapılan değişlikle bu sağlanmış mıdır? Kanımızca getirilen yeni hükümler, gerçekten Kurumun şimdiye dek karşılaştığı güçlükleri ortadan kaldırııcı niteliktedir. Ancak yasa uygulayıcılarının «keyfi» hareket isteklerini kökünden kaldırııcı nitelikte değildir. Yapılan değişlikte ne gibi hususların tarafsızlığı zedeleyici nitelikte olabileceğini özetlersek :

i. Yönetim Kurumunun Oluşumunda :

Yönetim Kurulunun seçimle gelen üyelerinden Üniversite çevresinden gelen üç üyenin seçimini yapacak Kurulun Başbakanın çağrısı üzerine toplanması, özerk bir kurum olan Üniversiteleri yürütmenin bağımlısı durumuna getirmesinden söz edilebilir. Her ne kadar bu hükmün, üniversitelerden gelecek seçici kurulun bir an önce toplanmasını sağlaması yönünden yararı olacağı ileri sürülebilirse de, zamanla güdümlü bir durum yaratması olasılığı vardır.

Yönetim Kurulunun oluşumunda yine Üniversite temsilcileri ile ilgili olarak bir diğer husus da üzerinde durulmasını gerektirmektedir. Üniversite temsilcilerini verecek olan çevrenin, akademileri de içine alması, özerk ve özerk olmayan, M. E. Bakanlığına bağılı öğrenim kurumlarını aynı kapsama alması, zamanla tarafsız olmaları beklenen ve bu amaçla maddede öngörülen biçimde düzenlenen üyelerin, bu şekilde genişletilmesi sakınca doğurabilecek niteliktedir.

ii. Yönetim Kurulu Üyelerinin siyasî nitelikleri :

Yeni yapılan değişlikle, yönetim kuruluna gelecek üyelerin seçildikten sonra, bağılı oldukları —eğer bağılı iseler— siyasî partilerden ilişkilerinin kesileceği öngörülmektedir. Bu ise, tarafsızlığı sağlamada bazı sakıncalar doğurabilecektir.

iii. Genel Müdürün görevden alınmasında :

Kurum genel müdürünün görevden alınmasındaki yöntem de tarafsızlığa gölge düşürebilecek niteliktedir. Daha öncede konuya değinildiği gibi, genel müdürün görevden alınması ya Bakanlar Kurulu kararı ile doğrudan yada T.B.M.M. de grubu bulunan siyasî partilerin TRT Seçim Kuruluna başvurmaları ve bu kurulun olumlu görüşünü bildirmesi sonucu, yine Bakanlar Kurulu Kararı ile dolayısıyla olabilmektedir. Yapılan değişlikle, görevden alınma konusunda hem TRT Seçim Kuruluna yetki verilmekte hem de verilmiş olmaktadır. TRT Seçim Kurulunun görüşünü alarak göre-

ve son verme yöntemi, bu Kurulun tarafsız hareket edeceği var sayımı ile bir güvence mekanizması olarak görülmesine karşın, bu Kurula verilen yetki bir kenara bırakılarak, «...Kamu düzeninin veya Devletin dış güvenliğinin gerekli kıldığı veya Devlet memuru olma niteliğinin yitirildiği hallerde...», Genel Müdürlerin Bakanlar Kurulu Kararı ile görevinden alınabileceği hususu, Genel Müdürlerin siyasî iktidarlardan yana olmasını, dolayısıyla tarafsızlığı gölgeleyen bir durum yaratabilecektir.

Genel Müdürün görevden alınmasında, kuşku ile karşılanması gereken bir başka husus da, TRT Seçim Kurulu yöntemini kullanarak görevden alınmada, Kurula bu konuda yapılacak başvuruları, yalnızca T.B.M.M. de «Grubu bulunan» siyasî partilere verilmesidir. Meclisde grup kuramıyan, ancak farklı siyasî yönelimlere sahip siyasî partilere bu hakkın verilmemesi; bu konuda birbirine az çok yakın siyasî eğilim sahibi siyasî partilerin hakim olduğu zamanlarda, genel müdürün, yine belli bir siyasî yönetime hizmet edeceği, hiç değilse «tarafslısı» olacağı kuşkusunu yaratabilecek nitelikte gözükmektedir. Bu konuda her ne kadar, TRT Seçim Kurulu gibi, tarafsızlığı kuşku yaratmayacak bir kurulun süzgeçinden geçirme öngörülmekte ise de, sakıncalı bir durumla karşılanması olasılığı vardır. Böyle önemli bir konuda, tarafsızlığı söz götürmeyen kurumlar olarak Anayasa Mahkemesi, Üniversitelere TRT Seçim Kuruluna başvurma yetkisinin tanınması bu konuda tam bir güvence yaratacaktı.

iv. Kurumun Denetlenmesinde :

Kurumun denetlenmesinde, Yüksek Denetleme Kurulu yanında, Maliye Müfettişlerine de yetki verilmesi, Kurumun tarafsızlık ilkesini zamanla zedeleyebilecek nitelikte görülmektedir.

Kısaca özetlenen tarafsızlık ile ilgili bu sakıncaların ve yasa maddelerinde yapılan diğer değişikliklerin, kuşku yokki uygulayıcının elinde anlam kazanacağı açıktır. Yapılan bu değişiklikler ile, tüm olarak TRT Kurumun daha iyi bir biçimde işlemesi ve tarafsız olarak yayınlarını sürdürmesi esas alınmıştır. Ancak ileri sürülen kuşku, çeşitli uygulayıcıların eline geçecek bir yasanın, değişik yorumlanmasına, keyfî hareketlerine meydan verilmeyecek bir biçimde daha ne gibi güvence unsurları getirilebileceği hususundaki özel kanılarımızı yansıtmaktadır.

TRT'nin kamuyu çok yakından ilgilendiren hizmetini yaparken, yasa koyucunun amaç ve yorumundan ayrılmamasını dileyelim.